

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Υπό Α. ΓΡΗΓΟΡΟΓΙΑΝΝΗ

Ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ θεμελιώδη πλευρὰν τῆς ὅλης διαδικασίας ἀναπτύξεως. Ὑπὸ τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν ὑπαναπτύξεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατεῖ οὐσιαστικῶς οἰκονομικὴ ἀναρχία. Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη ἀναρχία ὑφίσταται ὄχι ὑπὸ τὴν κλασσικὴν μορφήν τῆς ἐλευθέρου οἰκονομίας τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀλλὰ ὑπὸ ἓνα πολὺ πλέον περίπλοκον καὶ συγχρόνως παθογενῆ τύπον : ὡς κράμα ἐντόνου κρατικῶ παραεμβατισμοῦ καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς ἀσυδοσίας. Ἡ δὲ συνύπαρξις τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων τάσεων δὲν λαμβάνει χώραν βάσει μιᾶς ὀρθολογιστικῆς ἀρχῆς, ὥστε νὰ ὀδηγῇ εἰς μίαν γόνιμον σύνθεσιν· ἐκδηλοῦται διὰ τῆς τυχαίας συμπλοκῆς διαφόρων ἐπιμέρους παραγόντων καὶ συμφερόντων καὶ περικλείει οὕτω μίαν βαθέως ἀντινομικὴν οὐσίαν, διὰ τῆς ὁποίας νοθεύεται περαιτέρω ἡ ὅλη οἰκονομικὴ λειτουργία.

Οἰκονομικὴ ἐλευθερία ἰσχύει κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, λόγῳ τοῦ καπιταλιστικοῦ-ἐμπορευματοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ πλέον ἡ σοσιαλιστικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ εἶναι γενικῶς εἰς τὴν χώραν μας ἀνύπαρκτος. Ἀπὸ τῆς ἄλλης ὁμως πλευρᾶς, ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ παθογένεια τῶν πλείστων κατηγοριῶν οἰκονομικῆς δραστηριότητος ὀδηγεῖ ταύτας εἰς τὴν ἀξίωσιν τῆς προστασίας, ἥτις μοιραίως ἐκδηλοῦται δι' ἐντόνου κρατικῶ παραεμβατισμοῦ. Οὐσιαστικῶς αἱ πλείσται κατηγορίαι παρασιτισμοῦ αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται εἰς τὴν χώραν ὑλοποιοῦνται διὰ τοῦ κρατικῶ παραεμβατισμοῦ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἴδια αὕτη τάσις ἐπιτείνεται λόγῳ τῆς ὑπερτροφίας τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ παρέμβασις, ὑπὸ μορφήν ἀδειῶν, περιορισμῶν, ἀπαγορεύσεων, διαδικασιῶν κλπ. καταλήγει νὰ ἀποτελῇ αὐτοσκοπὸν, ὡς ἐκδήλωσις κοινωνικῆς ἰσχύος. Τέλος, ἡ ἀποσύνθεσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας κατὰ τὴν κατοχικὴν περίοδον καὶ αἱ μετακατοχικαὶ ἀνωμαλῆς ἐδημιούργησαν προσθέτους εὐκαιρίας παραεμβατισμοῦ, πολλὰ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὁποίου διετηρήθησαν καὶ κατόπιν χάρις εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀδραναίας.

Συνολικῶς λαμβανόμενος ὁ κρατικὸς οὗτος παραεμβατισμὸς εἶναι ἀσυνεπῆς, ἀσύμμετρος καὶ συχνὰ ἀλληλοσυγκρουόμενος εἰς τὰς ἐπὶ μέρους περιπτώσεις. Ἡ κρατικὴ ἡ ὁποία ἀσκεῖται ἐναντίον του, συνήθως ἐμφανίζεται μὲ τὴν ἀποψὴν ὅτι ἀποδευκνύεται οὕτως ἡ ἀχρεωκοπία» τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμως μεταξύ τῆς σοσιαλιστικῆς παρεμ-

βάσει εις τὴν οἰκονομίαν καὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος παρεμβατισμοῦ οὐδεμίαν σχέσιν ὑπάρχει. Ὁ σοσιαλιστικὸς παρεμβατισμὸς ἐρείδεται ἐπὶ μιᾷ γενικωτέρας παραγωγικῆς βάσεως καὶ οἰκονομικῶν κριτηρίων καθολικῆς ἐφαρμογῆς. Ὁ ἑλληνικὸς παρεμβατισμὸς ἀντιθέτως στερεῖται παντελῶς τοιαύτης ὑφῆς. Ἀποτελεῖ μίαν ἐπὶ πλέον παθογενῆ ἐκφρασιν τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑπαναπτύξεως τῆς χώρας, ὡς καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐπὶ μέρους συμφερόντων ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὡς ἐκ τούτου μεταξὺ τοῦ τομέως τῆς παρεμβάσεως καὶ τῆς ὑπολειφθείσης περιοχῆς τῆς ἐλευθέρας οἰκονομίας δὲν ὑπάρχουν σαφῆ ὄροσσημα. Οὕτως ὀλόκληρος ἡ οἰκονομικὴ λειτουργία περιπλέκεται καὶ νοθεύεται. Σχετικῶς, εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἐκάστη κατηγορία συμφερόντων, ἐνῶ ἀξιοῖ ἔντονον παρεμβατισμὸν τοῦ κράτους ὑπὲρ αὐτῆς, διαμαρτύρεται ὅταν ἀνάλογος μεταχειρίσις γίνεται ὑπὲρ ἄλλων κατηγοριῶν. Οἱ βιομήχανοι λ.χ. δυσφοροῦν διὰ τὴν παρεχομένην προστασίαν εἰς ὠρισμένα γεωργικὰ προϊόντα ἢ ἐργατικὰ ἐπαγγέλματα, ἐνῶ ὀλόκληρος ἡ ὑπαρξίς των στηρίζεται εἰς τὴν σκανδαλώδη δασμολογικὴν τὴν προστασίαν. Ἐξ ἄλλου ἢ ἀπὸ τοῦ 1952 ἐντυπωσιακῶς ἐμφανισθεῖσα ἐπάνοδοι εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν, περιωρίσθη οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰσαγωγῶν, ἤτοι ἀκριβῶς εἰς μέτρον μὲ ἀσφαλεῖς ζημιόγουνου συνεπειᾶς. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ μεγαθῆριον τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ παρέμεινε ἀλώβητον. Συνολικῶς ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτ συνιστᾷ μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἀνασχετικῶν συντελεστῆν τῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ προώθησις τῆς ἀναπτύξεως ἀπαιτεῖ κατὰ συνέπειαν μίαν ριζικὴν μεταβολὴν τῶν ὄρων οἰκονομικῆς ὀργανώσεως. Αὕτη δέον νὰ ἐκδηλωθῇ κατὰ δύο διαφόρους κατευθύνσεις.

Ἡ μία κατεύθυνσις ἀφορᾷ τὸν ἐξορθολογισμὸν καὶ ἐν ὀνόματι τούτου τὸν περιορισμὸν τοῦ ὑφισταμένου παρεμβατισμοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἀπελευθερωθῇ εἰς πλείστα ἐπὶ μέρους περιπτώσεις, εἰς ἃς ἡ κρατικὴ παρέμβασις στερεῖται οὐσιώδους λόγου ἢ καὶ ἀποτελεῖ ἀπλῶς καὶ μόνον γραφειοκρατικὴν ταλαιπωρίαν. Αὕτη αὕτη ἢ ἐκκαθάρισις τοῦ ὑφισταμένου παρασιτισμοῦ ἰσοδυναμεῖ εἰς πολλὰ θέματα μὲ τὴν ἐξάλειψιν ἀντιστοιχῶν ἐκδηλώσεων παρεμβατισμοῦ. Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νοουμένη καὶ συντελουμένη ἀπελευθέρωσις τῆς οἰκονομίας εἶναι προωρισμένη ἀσφαλῶς νὰ εὐνοήσῃ τὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα καὶ περαιτέρω τὴν ἀνάπτυξιν.

Ἡ ἕτερα ἀντίθετος κατεύθυνσις ἀφορᾷ τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ὡς πρὸς τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἐφαρμοσθῇ προγραμματισμὸς. Ἡ πλευρὰ αὕτη εἶναι ἢ μᾶλλον κρίσιμος διὰ τὴν ὀλην οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν. Πράγματι ὑπὸ τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ εἰς κώτερον διὰ τὴν ἔρσιν τῆς ὑπαναπτύξεως ὁ προγραμματισμὸς καθίσταται ἀπαραίτητος.

Ἡ ἐφαρμογή προγραμματισμοῦ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας δύναται νὰ θεμελιωθῆ ὡς ἀκολούθως. Εἶναι ἐν πρώτοις ἀναμφισβήτητον ὅτι, ὡς ἔχει διαμορφωθῆ ἡ διάρθρωσις καὶ ἡ λειτουργία τῆς ὑπαναπτύκτου ἐλληνικῆς οἰκονομίας, αὐτόματος ἀνάπτυξις τῆς εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ποιοτικῶν χαρακτῆρος καθίσταται ἀδύνατος. Πράγματι ὁ αὐτοματισμὸς τῆς οἰκονομίας μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων τῆς ἀγορᾶς δὲν πρόκειται παρὰ νὰ ἀναπαράγῃ τὸ ὑφιστάμενον σύστημα ὑπαναπτύξεως. Ἡ ἀνατροπὴ τούτου, ἢ προώθησις τῆς ἀναπτύξεως μὲ ἀλματικὸν ρυθμὸν ἀπαιτεῖ διαρθρωτικὰς μεταβολὰς· καὶ αὗται δὲν δύναται νὰ διαμορφωθοῦν καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν παραγωγικῶς εἰς τὸ ἀκέραιον, παρὰ ἐφ' ὅσον θὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὰ πλαίσια τῆς κατευθυντικῆς πρωτοβουλίας τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἄλλωστε ἀν' ἡ αὐτόματος ἀνάπτυξις ἦτο κατὰ βάσιν δυνατὴ, αὕτη θὰ συνετελεῖτο ἤδη ὑπὸ τὸ ἰσχύον σύστημα τῶν σχέσεων καὶ περαιτέρω πρόβλημα ἀναπτύξεως δὲν θὰ ὑφίστατο. Τὸ γεγονός ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνει καὶ ὅτι ἀντιθέτως ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία ἔχει περιέλθει οὐσιαστικῶς εἰς κατάστασιν στασιμότητος εἶναι ἐπαρκὲς στοιχεῖον διὰ τὴν κατ' ἀντιδιαστολὴν νομιμοποίησιν τοῦ προγραμματισμοῦ, ὡς μοχλοῦ μεταβολῆς τοῦ οἰκονομικοῦ ρυθμοῦ.

Πῶς ἐξ ἄλλου εἶναι νοητὸς ὁ προγραμματισμὸς, ἐφ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς πρόκειται νὰ διατηρηθῆ ἡ λειτουργία τῆς ἐμπορευματικῆς ἀγορᾶς, ἡ δὲ ὅλη διαδικασίᾳ τῆς ἀναπτύξεως γίνεται ὑπὸ τὸν τύπον ὄχι τοῦ ἐκσοσιαλισμοῦ, ἀλλὰ τῆς ἀστικῆς ὀλοκληρώσεως τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο προκύπτει ὑποχρεωτικῶς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ πρώτη καὶ πλέον ὀλοκληρωμένη μορφή προγραμματισμοῦ εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν ἱστορίαν εἶναι ἡ ἐφαρμοσθεῖσα εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ αὕτη συνεδέθη φυσιολογικῶς μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κολλεκτιβισμοῦ· τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ μεταπολεμικῶς εἰς ὅλας τὰς χώρας εἰς ἃς ἐπεκράτησε κομμουνιστικὸν πολιτικὸν καθεστῶς. Ἡ ἀπάντησις, ἡ ὁποία σχετικῶς ὀφείλει νὰ δοθῆ εἶναι ὅτι τὸ σοβιετικὸν προηγούμενον, πολῦτιμον ἄλλωστε διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς σχετικῆς ἐμπειρίας, δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μίαν μόνον καὶ οὐχὶ τὴν μοναδικὴν κατηγορίαν προγραμματισμοῦ — καὶ δὴ ἀπλῶς καὶ μόνον ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν τὸ σχέδιον ἐφαρμόζεται ἐπὶ κολλεκτιβιστικῆς οἰκονομίας. Πράγματι, κολλεκτιβιστικὴ οἰκονομία ἄνευ σχεδίου, δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἱστορικῶς νοητή. Ἀντιθέτως ὅμως εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἶναι ἀπολύτως νοητὴ ἡ ἐφαρμογὴ προγραμματισμοῦ καὶ εἰς ὅσας κοινωνίας ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῆται ἡ ἀστικὴ ἐμπορευματικὴ οἰκονομία. Διότι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὑπολειφθὲν τμήμα τοῦ κόσμου ὁ ἄκρατος οἰκονομικὸς φιλελευθερισμὸς ἔχει γενικῶς ἐξαντληθῆ. Ἡ δὲ ἀνάγκη ἐξορθολογισμοῦ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ὀδηγεῖ καὶ πάλιν εἰς τὴν καθιέρωσιν προγραμματισμοῦ, ὅστις ὅμως εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἔχει ἄλλην ἔκτασιν καὶ κατὰ συνέπειαν διάφορον ὑπόστασιν. Τὸ πρόγραμμα δὲν ἐλέγχει, οὔτε προσδιορίζει τὸ σύνολον τῆς οἰκονομικῆς δρα-

στηριότητος καὶ πάσας τὰς ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις της, ἀλλὰ περιορίζεται νὰ καθορίζη τὰς γενικωτέρας κατευθύνσεις καὶ τὴν συνολικὴν πορείαν τῆς οἰκονομίας. Ὁ προγραμματισμὸς αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι προγραμματισμὸς τῶν μεγάλων μόνον μεγεθῶν καὶ τῶν παισιῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὄχι μόνον διατηροῦνται τὰ περιθώρια τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον παρέχονται εἰς αὐτὴν ἐπηυξημέναι δυνατότητες ἀξιοποιήσεως της, λόγῳ τοῦ ἐνισχυτικοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ προγραμματισμὸς ἐξασφαλίζει εἰς τὴν συνολικὴν οἰκονομικὴν κίνησιν.

Εἶναι ἐξ ἄλλου προφανὲς ὅτι ὁ προγραμματισμὸς αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ὀφείλει νὰ θεμελιωθῇ ἐπὶ μιᾶς ὀρθολογιστικῆς παραγωγικῆς ἀρχῆς καὶ νὰ μετουσιώσῃ τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς ἀναπτύξεως, συνθέτων αὐτὰς εἰς ἓνα γενικὸν καταστατικὸν χάρτην. Κατὰ τοῦτο αἱ μεταβολαὶ τῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν, αἱ ὁποῖαι προβλέπονται διὰ τοῦ προγράμματος ὀφείλουν νὰ εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς μίαν συνάρτησιν, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ δυναμικὴ ἰσορροπία τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ πορείᾳ της. Ἀπαιτεῖται ἐπίσης ἡ ὅλη ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος νὰ καθορίζεται εἰς δεδομένην χρονικὴν προοπτικὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ προβλέπεται νὰ καταστῇ σταδιακῶς ἑναργῆς.

Συρροὴ τῶν ἐπὶ μέρους οἰκονομικῶν πρωτοβουλιῶν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἄνευ ὀργανικῆς συναρτήσεως καὶ λογικοῦ εἰρμοῦ μεταξύ των, ἔστω καὶ ἂν ἐμφανίζεται ὡς πρόγραμμα, δὲν ἀποτελεῖ σοβαρὰν ἐκδήλωσιν προγραμματισμοῦ. Τοῦτο συμβαίνει ἀσφαλῶς μὲ τὸ τελευταίως ἐμφανισθὲν ἐν Ἑλλάδι «πενταετὲς πρόγραμμα» τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ χώρα μας δὲν ἔχει ἀκόμη οὔτε κατὰ προσέγγισιν φθάσει εἰς τὴν προγραμματισμένην οἰκονομίαν.

Τὰ ἀκόλουθα βασικὰ στοιχεῖα δύνανται νὰ ἀναφερθοῦν ὡς τὰ τυπικῶς πλέον ἀπαραίτητα εἰς τὴν διάρθρωσιν τοῦ προγραμματισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἀποσαφηνισθῇ οὐσιαστικῶς ἡ δυναμικὴ τῆς οἰκονομίας ἐν τῷ συνόλῳ της καὶ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους πλευρὰς της.

Πρόβλεψις ἑτησίας αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν προοπτικὴν αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος μεταξύ καταναλώσεως καὶ ἐπενδύσεως. Καθορισμὸς ἐντεῦθεν τοῦ ἑτησίου ἀποθέματος ἐθνικῆς σωρεύσεως. Πρόβλεψις τῆς ἑτησίας κεφαλαιοδοτήσεως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κατανομὴ τῶν ἐπενδύσεων εἰς ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίας—πρῶτον ὡς πρὸς τὴν πηγὴν κεφαλαιοδοτήσεως καὶ δεύτερον ὡς πρὸς τοὺς φορεῖς ἐπενδυτικῆς ἐνεργείας.

Ἱεράρχησις καὶ κατανομὴ τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων κατὰ μεγάλας παραγωγικὰς κατηγορίας.

Πρόβλεψις τῆς ἑτησίας αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἐν τῷ συνόλῳ της καὶ κατὰ εἶδη βασικῶν καλλιεργειῶν ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν ἀναδιάρθρωσιν τοῦ γεωργικοῦ ὑποβάθρου. Συνάρτησις τῆς αὐξήσεως παραγωγῆς τῶν

γεωργικῶν προϊόντων ἐσωτερικῆς καταναλώσεως πρὸς τὴν πρόβλεψιν ἀνάδου τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ ἰδιαίτερως πρὸς τὴν ἀνοδὸν τοῦ βιωτικῆς ἐπιπέδου τῶν μισθωτῶν. Συνάρτησις τῆς αὐξήσεως παραγωγῆς τῶν ἐξαγωγίμων γεωργικῶν προϊόντων πρὸς τὴν πρόβλεψιν διευρύνσεως τῆς διαθέσεώς των εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν.

Καθορισμὸς τοῦ ἐτησίου ρυθμοῦ τῆς ἐκβιομηχανίσεως κατὰ λόγον τοῦ εἰς αὐτὴν δυναμένου νὰ διατεθῆ τμήματος τοῦ ἀποθέματος σωρεύσεως. Συνάρτησις τῆς αὐξήσεως παραγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων πρὸς τὴν πρόβλεψιν αὐξήσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Συνάρτησις εἰδικώτερον τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργικῆς βιομηχανίας, πρὸς τὰ ἀντίστοιχα περιθώρια παραγωγῆς, ἐξαγωγῆς καὶ ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.

Καθορισμὸς τῆς ἐτησίας αὐξήσεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν πρόβλεψιν ξενοδοχειακοῦ, συγκοινωνιακοῦ καὶ λοιποῦ τουριστικοῦ ἐπανεξοπλισμοῦ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Καθορισμὸς τῆς ἐτησίας ἀπορροφήσεως τοῦ ἀνέργου καὶ ὑποαπασχολομένου πληθυσμοῦ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν προβλεπομένην ἔκτασιν τῶν παραγωγικῶν ἔργων, τῆς γεωργικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐκβιομηχανίσεως.

Καθορισμὸς τῆς ἐτησίας ἀνάδου τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν αὐξανόμενην φορολογικὴν ἀντοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ τὴν προκύπτουσαν ἀπὸ τὴν διαδικασίαν ἀναπτύξεως.

Κατανομὴ τῶν ὅλων κλαδικῶν μεγεθῶν ἀναπτύξεως κατὰ μεγάλας τοπικὰς ζῶνας καὶ καθορισμὸς τοῦ ρυθμοῦ προσεγγίσεως τῆς οἰκονομικῆς στάθμης τῶν πλεον ὑπαναπτύκτων περιοχῶν πρὸς τὰς ὀλιγώτερον τοιαύτας.

Πρόβλεψις τῆς ἐτησίας ἀναδείξεως εἰδικευμένης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας κατὰ λόγον τῶν δυνατοτήτων ἀπορροφήσεώς της ἀπὸ τὴν παραγωγὴν.

Ἐν περιπτώσει εἰσόδου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγοράν, στάθμισις ὅλων τῶν βασικῶν στοιχείων τοῦ προγράμματος κατὰ λόγον τῶν ἐκ τῆς ἐντάξεως δημιουργουμένων νέων οἰκονομικῶν ὄρων.

Τέλος, κατὰ τὴν αὐτὴν μεθοδολογίαν, εἰδικωτέρα προγραμματικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἐπὶ μέρους κλάδων.

Εἶναι φανερόν κατὰ ταῦτα ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ προγραμματισμοῦ δὲν περιορίζεται εἰς γενικὰς καὶ ἀνωδύνους «ἐπιθέσεις ἰδεῶν» ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς τὸν καθορισμὸν μαθηματικῶν μεγεθῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων τελεῖ ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ λοιπὰ· τὸ δὲ σύνολον τῶν συναρτήσεων τούτων προσφέρει τὴν σύνθεσιν τῆς δυναμικῆς τῆς οἰκονομίας. Ἄνευ ἐνὸς τοιούτου ἔργου ἡ ὅλη ὑπόθεσις τοῦ προγραμματισμοῦ, ὁσονδήποτε καὶ ἂν αὐτοδιαφημίζεται ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους δι' αὐτόν, στερεῖται πάσης σοφρότητος.

Διὰ νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ἓν παράδειγμα. Δὲν ἀρκεῖ ἡ γενικὴ ἔπισης ὅτι

ὀφείλει νὰ ἀναπτυχθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδι ἡ σταυλικὴ κτηνοτροφία. Ἀπαιτεῖται ἐπὶ πλέον νὰ καθορισθῆ ἡ ἔκτασις τῶν δημιουργουμένων μικτῶν τύπων ἐκ-συγχρονισμένης γεωργοκτηνοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὅλης παραγωγικῆς ἀναδιαρθρώσεως τῆς ὑπαίθρου· ἡ ἀντιστοιχία τῆς οὕτω διευρυνόμενης σταυλικῆς κτηνοτροφίας πρὸς τὸ παραγωγικὸν δυναμικὸν τῆς παραλλήλως ἀναγκαίας νὰ ἀναδειχθῆ κτηνοτροφικῆς βιομηχανίας· ἡ ἐνταξίς τῶν κυριωτέρων μεγάλων μονάδων ταύτης εἰς τὰ πλαίσια τῆς σταδιακῆς ἀναπτύξεως δεδομένων τοπικῶν περιφερειῶν· ἡ συνάρτησις τῆς παραγωγῆς βιομηχανοποιημένων κτηνοτροφικῶν προϊόντων πρὸς τὰ περιθώρια ἠϋξημένης καταναλώσεως κρέατος καὶ παραγῶγων τοῦ γάλακτος· ἡ συνάρτησις τῆς καταναλωτικῆς ταύτης δυναμικότητος πρὸς τὰ περιθώρια ἀνόδου τῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος τῶν λαϊκῶν πληθυσμῶν τῶν ἀστικῶν κέντρων, κ.ο.κ.

Τέλος, ὀφείλει νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τοῦ προγράμματος δὲν πρόκειται νὰ ἐπαληθευθοῦν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν του παρὰ κατὰ προσέγγισιν μόνον. Ἐντεῦθεν ἡ σταδιακὴ αὐτοῦ ἀναπροσαρμογὴ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος εἶναι ἀναπόφευκτος. Ἀπλῶς καὶ μόνον οἱ κλιματικοὶ ὄροι ἐπηρρεάζοντες ἀπ' εὐθείας τὸ ἐτήσιον ἀποτέλεσμα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς — καὶ δι' αὐτῆς τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας — δὲν ἐπιδέχονται ἀσφαλῆ πρόβλεψιν. Αἱ διακυμάνσεις ὅμως αὐτοῦ τοῦ εἶδους κατὰ τὴν προοδευτικὴν πραγματοποίησιν τοῦ προγράμματος, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπερβαίνουν ὠρισμένα ὄρια, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσουν ἀνατροπὴν τοῦ προγραμματισμοῦ. Διότι, ἀποφασιστικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ προγραμματισμοῦ ἔχει μόνον ἡ διδομένη κατεύθυνσις εἰς τὰ μεγάλα μεγέθη τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, καὶ ἡ μεταξὺ τούτων ἐξασφαλιζομένη βασικὴ ἰσορροπία. Σχετικὴ ρευστότης καὶ εὐκαμψία κατὰ τὴν ὑλοποίησιν τοῦ προγράμματος εἶναι πάντοτε ἀναπόφευκτος καὶ ἐνυπάρχει εἰς τὴν φύσιν τῆς ὅλης ἐξελίξεως πάσης κοινωνίας καὶ οἰκονομίας.

Παραλλήλως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς προγραμματισμοῦ, προσλαμβάνει ἡ διαμόρφωσις φορέων ἀναπτύξεως διάφορον ἔκτασιν καὶ περιεχόμενον. Ἐφ' ὅσον ἡ ἀνάπτυξις θὰ ἦτο αὐτόματος, συντελουμένη διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀγορᾶς, καὶ οἱ φορεῖς τῆς ἀναπτύξεως δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι παρὰ ἰδιωτικοὶ-καπιταλιστικοί. Ὁ προγραμματισμὸς ἀντιθέτως, εἰσάγων τὸ στοιχεῖον τοῦ οἰκονομικοῦ ἐξορθολογισμοῦ, συνεπάγεται ὑποχρεωτικῶς τὴν ἀνάδειξιν καὶ ἐτέρων φορέων ἀναπτύξεως, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἡ ἐκδήλωσις τῆς προγραμματικῆς κατευθύνσεως τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ὑλοποιεῖται ἀπ' εὐθείας καὶ ἀξιοποιεῖται εἰς τὸ ἀκέραιον.

Τὸ Κράτος ὀφείλει νὰ θεωρηθῆ ὡς κεντρικὸς φορεὺς τῆς ἀναπτύξεως. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας αἱ σχέσεις κράτους καὶ οἰκονομίας ἔχουν προσλάβει μίαν **βασικῶς** διάφορον οὐσίαν, ἀπ' ὅτι ἴσχυεν εἰς τὸ πρόσφατον παρελθόν. Τὸ

κράτος δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς πολιτικὸν ἐποικοδόμημα τοῦ οἰκονομικοῦ ὑποβάθρου, περιοριζόμενον εἰς τὸν τομέα τοῦ δικαίου, τῆς διοικήσεως, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς παιδείας. Τὸ κράτος εἰς ὅλας ἀνεξαίρετως τὰς συγχρόνους κοινωνίας — ὄχι μόνον τὰς κολλεκτιβιστικὰς ἀλλὰ καὶ τὰς ἀστικὰς — ἀποτελεῖ οἰκονομικὸν συντελεστήν μεγίστης ἰσχύος. Ἡ ἐπέμβασις αὐτῆ τοῦ κράτους ἐπὶ τῆς οἰκονομίας δημιουργεῖ ἐν σύστημα σχέσεων καὶ συνεχοῦς ἀλληλεπιδράσεως ὄχι μεταξὺ ὑποβάθρου καὶ ἐποικοδομήματος, ἀλλὰ μεταξὺ δύο βασικῶν κατηγοριῶν τοῦ οἰκονομικοῦ ὑποβάθρου. Εἶναι κατὰ συνέπειαν ἀναγκαῖον νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὁ ρόλος τοῦ κράτους ὡς οἰκονομικῆς κατηγορίας, ἐν τῷ πλαίσίῳ τῆς γενικῆς προβληματικῆς τῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ ὑφισταμένη ὑπανάπτυξις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας — καὶ κοινωνίας — ἔχει ὡς ἀντίκρουσμα μίαν ἐπίσης σοβαρὰν ὑπανάπτυξιν τοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ. Αὕτη ἐκδηλοῦται κατὰ τὰ ἐξῆς βασικὰ στοιχεῖα.

Ὁ ἐλληνικὸς κρατικὸς μηχανισμὸς εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερον του τμήμα ἀρτηριοσκληρωτικὸς καὶ ἀνίκανος νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς μίαν συγχρονισμένην οἰκονομικὴν ἀποστολήν. Ἡ εἰς αὐτὸν κυριαρχοῦσα γραφειοκρατικὴ ἀντίληψις, ἀποτελεῖ φοβερὸν ἐμπόδιον κατὰ πάσης παραγωγικῆς πρωτοβουλίας, τόσον δημοσίας, ὅσον καὶ ἰδιωτικῆς. Εἰς τὴν γραφειοκρατίαν ὑπάρχει ἐπίσης ἀνεπτυγμένον τὸ στοιχεῖον τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς ἀνικανότητος, λόγῳ τῶν ὁποίων τὰ ἐλάχιστε προκαλούμενα οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα εἶναι κατὰ κανόνα ἀρνητικά. Συμβαίνει ἐπίσης συχνὰ ὁ γόνιμος συντονισμὸς τῶν ἐπὶ μέρους ὑπηρεσιῶν νὰ καθίσταται ἀδύνατος. Ἡ στάθμη ἐξαθλιώσεως τῆς μάζης τῶν μεσαίων καὶ κατωτέρων ὑπαλλήλων ἐπηρραζεῖ δυσμενέστατα τὴν ποιότητα τῆς ἀποδόσεως των. Ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ἡ ἀνωτέρα γραφειοκρατία ἔχουσα ἐξασφαλίζει ὑπὲρ αὐτῆς διάφορα προνόμια, συνιστᾷ ἐν ἰδιότυπον παρασιτικὸν στρῶμμα. Ἡ κομματικὴ συναλλαγὴ διαφθείρει καὶ ἀποσυνθέτει τὸν κρατικὸν μηχανισμόν. Ἡ ὅλη διάρθρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι σαφῶς ἀντιπαραγωγικὴ, τόσον εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς ἐξασφαλίσεως καὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐξόδων, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐπιμερισμὸν τῶν δαπανῶν. Συνολικῶς ἐκτιμώμενος ὁ κρατικὸς ὀργανισμὸς ὄχι μόνον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποτελέσῃ, ὡς ὄφειλε, τὸν κεντρικὸν φορέα τῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀποτελεῖ τὸν πλέον δραματικὸν συντελεστήν διατηρήσεως τῆς ὑπαναπτύξεως. Τὸ κράτος δημιουργεῖ εἰς τὴν οἰκονομίαν τὸ μεγαλύτερον βᾶρος ψευδῶν ἐξόδων. Διαμορφοῦται οὕτω μία ἐπὶ πλέον — καὶ ἡ μᾶλλον παθογενής — ἀντινομία μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ ἀντιπαραγωγικοῦ ρόλου τοῦ κράτους.

Ἡ κατάλυσις τῆς ἀντινομίας ταύτης ἀποτελεῖ θεμελιώδη προϋπόθεσιν διὰ νὰ ἀρχίσῃ λειτουργοῦσα καὶ διὰ νὰ προχωρήσῃ ἡ διαδικασία τῆς ἀναπτύξεως. Ἡ λύσις πρὸς τοῦτο δὲν ἐγκρατεῖ βεβαίως εἰς τὴν μὴ περαιτέρω ἀνάμιξιν τοῦ κράτους εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Μία τοιαύτη «ἐπιστροφή» εἰς

τὸ κράτος τοῦ 19ου αἰῶνος, εἶναι ἱστορικῶς ἀδύνατος. Μοναδικὴν λύσιν ἀποτελεῖ ἡ ἀναγωγή τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἀπὸ οἰκονομικὴν κατηγορίαν ὑπαναπτύξεως εἰς οἰκονομικὴν κατηγορίαν ἀναπτύξεως. Καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἓνα ἰσχυρὸν μετασχηματισμὸν εἰς τὴν ὄλην διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ κρατικοῦ ὄργανισμοῦ. Οὐσιαστικῶς ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος ὀφείλει νὰ εἶναι περισσύτερον ριζικὸς καὶ ἀνενδοίαστος ἀπ' ὅτι ἀφορᾷ οἰανδήποτε ἄλλην πλευρὰν οἰκονομικῶν σχέσεων. Ἄνευ αὐτοῦ ἡ προώθησις τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν χώραν μας γίνεται ἀδύνατος.

Ὁ κρατικὸς μετασχηματισμὸς ὀφείλει νὰ συντελεσθῇ κατὰ τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα.

Ἄφετηρίαν τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς κρατικῆς μηχανῆς ἀποτελεῖ ἡ παραγωγικὴ ἀναδιάρθρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ παθογένεια αὐτοῦ εἰς τὸν τομέα τῶν ἐσόδων ἐκδηλοῦται κυρίως διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐμμέσων φόρων — καὶ εἰδικώτερον τοῦ δασμολογίου — καὶ διὰ τῆς ἠλαττωμένης συμβολῆς τοῦ φόρου εἰσοδήματος τόσον εἰς τὰ ἰσχύοντα ποσοστά, ὅσον καὶ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ. Ἡ θεμελιώσις ὁμῶς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ τῶν ἀμέσων κυρίως φόρων ἀποτελεῖ κανόνα ἀπαράβατον διὰ πᾶσαν ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν. Ἡ ἴδια κατεύθυνσις κατὰ συνέπειαν γίνεται ὑποχρεωτικὴ καὶ διὰ τὴν χώραν μας ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἀναπτύξεώς της. Πρακτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο δύναται νὰ ἐπέλθῃ κατὰ δύο τρόπους.

Πρῶτον διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν τῶν μεγαλυτέρων εἰσοδημάτων, εἰς ἐπίπεδα τοῦλάχιστον πλησιάζοντα τὰ ἰσχύοντα εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην· καὶ δεῦτερον διὰ τῆς ριζικῆς ἀνακαινίσεως καὶ ἐξυγιάνσεως τοῦ μηχανισμοῦ βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως. Ἡ ἀντίρρησης ὅτι οὕτω θὰ καμφθῇ ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης δὲν εὐσταθεῖ. Διότι ἡ παραγωγικὴ ἀναδιάρθρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων νοεῖται ὡς συνάρτησις μιᾶς διαδικασίας ἀναπτύξεως καὶ εἰδικώτερον ὡς ἀφετηρία ἐξασφαλίσεως προσθέτων δημοσίων ἐπενδύσεων. Ἐν τῷ πλαισίῳ ὁμῶς τῆς διαδικασίας ταύτης καὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν πράγματι παραγωγικῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων θέλει αὐξηθῇ ἀναλόγως. Παρέχονται κατὰ συνέπειαν τὰ περιθώρια μιᾶς μεγαλυτέρας φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως ἄνευ καταστροφικῶν ἐπακολούθων. Ἀπὸ γενικωτέρας ἄλλωστε σκοπιᾶς ἡ φορολογικὴ αὕτη πολιτικὴ ἀποτελεῖ φυσιολογικὴν μέθοδον διὰ τὴν ἀναγκαίαν νὰ συντελεσθῇ ἀναδιανομὴν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Εἰς τὸν τομέα τῶν δαπανῶν ἡ παραγωγικὴ ἀναδιάρθρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ καθίσταται ἐπίσης ἀπαραίτητος. Αὕτη ἀφορᾷ κατὰ πρῶτον λόγον τὴν ἐλάττωσιν τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν, αἵτινες ἤδη ἀπορροφοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀπ' ὅτι εἰς οἰανδήποτε ἄλλην εὐρωπαϊκὴν χώραν τοῦ NATO. Πέραιτέρω ὀφείλει νὰ προβλεφθῇ ἡ

ἀπαλλαγή τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τὰς περιττὰς δαπάνας, τὰς ὁποίας προκαλοῦν τὰ προνόμια τῆς ἀνωτέρας γραφειοκρατίας, ἡ κομματικὴ συναλλαγή καὶ ὁ γενικῶς παράλογος τρόπος ὀργανώσεως πολλῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἀπαιτεῖται ἡ διαμόρφωσις ἑνὸς προϋπολογισμοῦ οἰκονομιῶν ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸ ὑφιστάμενον χαμηλὸν εἰσοδήμα τοῦ Ἔθνους.

Ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὰ περιθώρια δημοσίας ρευστότητος τὰ δυνάμενα νὰ προκύβουν τόσον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀμέσων φόρων, ὅσον καὶ ἐκ τῆς συμπίεσεως τῶν δαπανῶν δύνανται καὶ ὀφείλουν νὰ διατεθοῦν διὰ βασικούς παραγωγικούς σκοπούς, μεταξύ τῶν ὁποίων προέχουν : πρῶτον ἡ βελτίωσις τῆς μισθολογικῆς στάθμης τῶν μεσαίων καὶ κατωτέρων ὑπαλλήλων, ἡ ὁποία καὶ μόνον δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑψηλὴν ἀπόδοσιν ἐργασίας· δεύτερον ἡ αὐξήσις τῶν δαπανῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως· καὶ τέλος ἡ διεύρυνσις τοῦ κεφαλαίου τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων.

Περαιτέρω ὁ συγχρονισμὸς τῆς κρατικῆς λειτουργίας ἀπαιτεῖ τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν καθ' ἕνα ὑπηρεσιῶν, τὴν ἀπλοποίησιν αὐτῶν, ἀκόμη τὴν ἐκκαθάρισιν πολλῶν εἰδικῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς εἰδικῆς τῶν ἀποστολῆς, καταλοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γίνονται ἐστίαι γραφειοκρατικῆς αὐθαιρεσίας. Ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς εἰς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν ἀνήκει ἡ ἀποκέντρωσις τῆς διοικήσεως. Αὕτη θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνάδειξιν τοπικῶν δημοσίων φορέων διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως.

Τέλος εἰδικὴν περίπτωσιν τῆς κρατικῆς ὑπαναπτύξεως συνιστᾷ ἡ ὑφισταμένη ἀδυναμία διαμορφώσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους τοῦ προγραμματισμοῦ. Ἡ κρατικὴ ἀναμόρφωσις ὀφείλει κατὰ συνέπειαν νὰ περιλάβῃ ὡσαύτως καὶ τὴν ἀνάδειξιν ἑνὸς κεντρικοῦ ὀργάνου προγραμματισμοῦ, ὅπερ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰς ἐπιμέρους ὑπηρεσίας τῶν Ἐπιχειρημάτων θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκπονήσῃ τὸ πρόγραμμα καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἐφαρμογὴν του.

Τὸ συνολικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀναδείξεως τοῦ Κράτους ὡς πραγματικοῦ φορέως ἀναπτύξεως δεόν νὰ θεωρηθῇ ὅτι θὰ ὀλοκληρωθῇ ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀναπτύξεως καὶ κατὰ λόγον τῶν ἀρχικῶν, ὡς καὶ τῶν περαιτέρω ἐπιτευγμάτων αὐτῆς. Εἰδικώτερον ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος θὰ ἐπιτρέψῃ καὶ τὴν προοδευτικὴν διεύρυνσιν τῶν δημοσίων πόρων καὶ περαιτέρω, διὰ τῆς καταλλήλου διαθέσεως αὐτῶν, θὰ ἐντείνῃ τὴν ὅλην παραγωγικὴν συμβολὴν τοῦ δημοσίου φορέως. Τελικῶς ἡ ὑφισταμένη ἀντινομία μεταξύ κράτους καὶ οἰκονομίας θὰ δυνηθῇ νὰ ἀρθῇ καὶ τὸ κράτος, ὡς οἰκονομικὴ κατηγορία, θὰ ἀποτελέσῃ ὀργανικὸν τμῆμα τῆς ἀναπτυσσομένης ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ὁ δημόσιος τομεὺς τῆς ἀναπτύξεως δὲν ἐξαντλεῖται ἐν τούτοις εἰς τὸν ρόλον τῆς κρατικῆς διοικήσεως. Περαιτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπισημανθῇ ἡ ὑπόστασις τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς αὐτοτελῶν οικονομικῶν μονάδων.

Ὁ δημόσιος τομεὺς τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ὑπὸ τὸ ἰσχύον σύστημα σχέσεων δὲν εἶναι τόσο περιορισμένος, ὅσον συνήθως πιστεύεται. Ἰδιάζουσιν ἐν προκειμένῳ βαρῦτητα ἐπὶ τῆς ὅλης ἐθνικῆς οἰκονομίας προσλαμβάνει ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ εἰς τὸ πιστωτικὸν σύστημα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι πλὴν τῶν δημοσίων Τραπεζῶν (Ἑλλάδος, Ἀγροτικῆς, Ο.Χ.Ο.Α.), ὀλόκληρον τὸ συγκρότημα τῆς Ἐθνικῆς-Ἀθηνῶν (μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Κτηματικῆς), εὐρίσκεται οὐσιαστικῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους, καθορίζοντος ἐκάστοτε αὐτοβούλως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς τραπεζῆς. Καὶ μόνον ὅμως ἡ Τράπεζα αὐτὴ συγκεντρώνει τὰ 65% τῶν συνολικῶν τραπεζιτικῶν πιστώσεων πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ 69% τῶν ἀντιστοίχων βιομηχανικῶν πιστώσεων. Τὴν δὲ κατάστασιν ταύτην ἐπιτείνει τὸ γεγονός τῆς εἰδικῶς ἐν Ἑλλάδι ἀπολύτου ὑπεροχῆς τοῦ τραπεζιτικοῦ κεφαλαίου ἐναντι τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ τοιούτου. Ἐξ ἄλλου ἤδη μεταπολεμικῶς μεγάλαι μονάδες ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ὑπήχθησαν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν δημόσιον τομέα, ὡς εἶναι ἡ Δ.Ε.Η., τὰ τηλέφωνα, οἱ σιδηρόδρομοι Πελοποννήσου, Θεσσαλίας καὶ Θράκης, κρίσιμα λιγνιτωρυχεῖα κ.ο.κ.

Ἡ βασικὴ ἀδυναμία τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου τομέως δὲν ἔγκειται εἰς τὴν περιορισμένην του ἔκτασιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ὅλην διάρθρωσιν του καὶ τὸ παθογενὲς τῆς λειτουργίας του. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν διάρθρωσιν του εἶναι ἐκδηλος ἡ ἔλλειψις μιᾶς ὀρθολογιστικῆς ἀρχῆς εἰς τὰ ὄρια μεταξὺ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τομέως, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπάρχεται συμπλοκὴ καὶ σύγχυσις τῆς ἐκατέρωθεν δραστηριότητος. Ἐξ ἄλλου εἰς τὰς πλείστας δημοσίας μονάδας κυριαρχεῖ μία γραφειοκρατικὴ ἀντίληψις τῆς λειτουργίας τῶν, ἐλαττοῦσα τὴν παραγωγικότητά των. Συνολικῶς ἐκτιμωμένη ἡ ἐπέκτασις τοῦ δημοσίου τομέως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἤδη ἔχει συντελεσθῆ, δὲν προσφέρει συντελεστήν ἀναπτύξεως, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μᾶλλον περαιτέρω ἔκφρασιν τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως ὑπαναπτύξεως.

Προκύπτει ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη ἀναδιαρθρώσεως τοῦ δημοσίου τομέως, οὕτως ὥστε οὗτος νὰ ἀποτελέσῃ ὀργανικὴν καί, ἄλλωστε, κρίσιμον πλευρὰν τοῦ ὅλου μηχανισμοῦ τῆς ἀναπτύξεως. Ὡς πρὸς τοῦτο ἰσχύουν ἰδίᾳ τὰ ἀκόλουθα :

Τὰ ὄρια τοῦ δημοσίου τομέως ὀφείλου νὰ διαγραφοῦν ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν κριτηρίων οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐν λόγῳ σκοπιᾶς νοεῖται ἰδίᾳ ἐν σχέσει πρὸς δύο πλευρὰς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ἡ μία ἀφορᾷ τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας, αἰτιῶες ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν εἰς μίαν σύγχρονον κοινωνίαν δὲν νοεῖται νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἰδιωτικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οὕτως ἐνδείκνυται ἡ ὑπαγωγή εἰς

τὸν δημόσιον τομέα τῆς ὑδρεύσεως τοῦ συγκροτήματος πρωτεύουσας καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων πόλεων, τῆς Πάουερ καὶ τῶν ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων καὶ — πρὸ παντός — τῶν ἀστικῶν καὶ ὑπεραστικῶν Κ.Τ.Ε.Λ. Ταῦτα, προῖόν μιᾶς πρωτοφανοῦς προνομιακῆς παραχωρήσεως εἰς ἰδιώτας καὶ ἔκφρασις ἐνὸς σκανδαλώδους παρασιτισμοῦ, ἀποτελοῦν κυριολεκτικῶς ὄνειδος διὰ μιάν εὐρωπαϊκὴν χώραν, ὡς λειτουργοῦν ἤδη.

Ἡ δευτέρα πλευρὰ ἀφορᾷ τὰς νέας μεγάλας ἐπιχειρηματικὰς μονάδας αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ ἀναδειχθοῦν διὰ τῆς ἀναπτύξεως — καὶ ἰδίᾳ τῆς νέας βιομηχανίας. Οὐχὶ ἀποκλειστικῶς, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀξιόλογον ποσοστὸν, αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον δημοσίας ἐκμεταλλεύσεως — κατὰ τὸ προηγούμενον τῆς Δ.Ε.Η. — ἰδίᾳ εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς θὰ προκύψουν αὗται ἐκ δημοσίων ἐπενδύσεων.

Περαιτέρω αἱ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις ὀφείλουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν παραγωγικὴν ὑπόστασιν. Τοῦτο εἶναι κατορθωτὸν μόνον ἐφ' ὅσον θὰ δυνηθοῦν νὰ λειτουργήσουν μὲ κριτήρια ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀποδοτικότητος, ἀποφεύγουσαι περιττὰς γραφειοκρατικὰς δαπάνας, ὑπερτροφικὸν προσωπικόν, τὴν διεΐσθυσιν τῆς κομματικῆς συναλλαγῆς, ἀνεύθυνον διαχείρισιν καλύπτουσαν ἐκάστοτε τὴν ἀνικανότητα τῆς ἀπὸ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ ἀσφαλέστερος ὀργανωτικὸς τύπος διὰ τὴν κατοχύρωσιν ταύτην τῆς ἀποδοτικότητος εἶναι ὁ τύπος τῆς Ἀνωμόμου Ἑταιρείας. Οὗτος ἐπιτρέπει ἐπὶ πλέον τὴν ἀνάδειξιν μικτῶν ἐπιχειρήσεων μὲ μετόχους τὸ κράτος, τοπικοὺς δημοσίους ὀργανισμούς, τοὺς συνεταιρισμούς καὶ ἀκόμη καὶ ἰδιώτας.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπολύτου διακρίσεως μεταξὺ τῶν δημοσίων παραγωγικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ φίσκου. Αὗται ὀφείλουν νὰ δοκιμάσουν τὴν τύχην των εἰς τὸν στίβον τῆς ἀγορᾶς, βάσει τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀποδοτικότητος καὶ λογιστικῆς, χωρὶς νὰ καταφεύγουν ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει εἰς τὴν προστασίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐξυπηρετοῦντος ἄλλας διοικητικὰς, κοινωνικὰς καὶ γενικὰς οικονομικὰς ἀνάγκας. Ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς δύναται νὰ ἰσχύσῃ μόνον προκειμένου περὶ εἰδικῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, εἰς ἃς ἡ σημασία ἐκ τῆς ἀμέσου ἐπιχειρηματικῆς των ἀποδόσεως εἶναι καταφανῶς δευτερεύουσα ἐν σχέσει πρὸς τὸν γενικώτερον ἐκ τῆς λειτουργίας των ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, οὕτως ὥστε νὰ νομιμοποιῆται ἀπολύτως ἡ ἐλλειμματικὴ των διαχείρισις, διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ καλυπτομένη — ὡς εἶναι λ.χ. οἱ σιδηροδρόμοι.

Περαιτέρω διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων εἶναι ἀναγκαῖα ἀφ' ἐνὸς ἡ ὀλοκλήρωσις καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀποκέντρωσις τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιχειρηματικῶν μονάδων. Τὸν τύπον τῆς ὀλοκληρώσεως παρέχει ἤδη ἡ Δ.Ε.Η., ἐπεκτεινομένη ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἐθνικοῦ δικτύου. Τὸ ἴδιον ὀφείλει νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τοὺς σιδηροδρόμους τῶν ὁποίων ἡ ὑφισταμένη διασπορὰ εἰς πλείονα δίκτυα (ἐξ ὧν οὐδὲν εἶναι ἰδιωτικῆς ἐκμεταλλεύσεως) εἶναι ἀδιανόητος. Εἰς

ἦν περίπτωσιν ὁ δημόσιος τομεὺς ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὰς διὰ λεωφορείων ὑπεραστικάς μεταφορὰς ἢ δημιουργία ἑνὸς ἐνιαίου ἐθνικοῦ δικτύου χερσαίων μεταφορῶν σιδηροδρόμου-αὐτοκινήτου καθίσταται περαιτέρω ἐπιβεβλημένη, ἐξασφαλίζουσα ἐνότητα δρομολογίων, τιμολογίων καὶ γενικώτερον συγκοινωνιακῆς πολιτικῆς.

Ἡ ἀποκέντρωσις ἐξ ἄλλου, εἴτε κατὰ εἶδος ἐπιχειρήσεως, εἴτε κατὰ τοπικὴν περιφέρειαν καθιστᾷ πλέον συγκεκλιμένην τὴν εὐθύνην τῆς διαχειρίσεως καὶ ἀντιστοίχως γόνιμον καὶ παραγωγικὴν τὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἐνταῦθα ἔχει ἰδιαιτέρως σημασίαν ἡ δημιουργία δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γενικωτέραν ἀνάδειξιν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ὡς φορέως ἀνεπτυξέως.

Συνολικῶς ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναδιάρθρωσις καὶ λειτουργία τοῦ δημοσίου τομέως δεόν νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀξιώσεις μιᾶς εἰς περίοδον ἀναπτύξεως εὐρισκομένης οἰκονομίας καὶ κοινωνίας, εἰς τὴν ὅποیان ἐνισχύονται συνεχῶς καὶ ἐπικρατοῦν τὰ ὀρθολογιστικὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὁ δημόσιος τομεὺς μεταβάλλεται εἰς θεμελιώδη μοχλὸν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προγραμματισμοῦ. Καὶ ἔστω καὶ ἐὰν ποιοτικῶς ἢ ἀκτίς τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀπείρως μεγαλύτερα, ὁ δημόσιος τομεὺς εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποτελέσῃ τὸν κύριον ἄξονα περιστροφῆς τῆς ὅλης διαδικασίας ἀναπτύξεως.

Ὁ συνεταιριστικὸς τομεὺς τῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ ἐπίσης ὑποχρεωτικῶς ἓνα σημαντικὸν συντελεστὴν τῆς ἀναπτύξεως. Καὶ τούτου ἡ ἀδυναμία καὶ παθογένεια ὑπὸ τὸ ὕφιστάμενον ἐν Ἑλλάδι σύστημα σχέσεων εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ταύτην συνιστᾷ ἀφ' ἑνὸς ἡ περιωρισμένη ἀκτίς δραστηριότητος τῶν καταναλωτικῶν ἰδία συνεταιρισμῶν, ὅσον καὶ ἡ ἑλλειψίς ὑγιῶς παραγωγικῆς ὑποστάσεως τῶν πλείστων ὕφισταμένων συνεταιριστικῶν μονάδων, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα. Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀτροφία τοῦ πρωτοβαθμίου γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ, τὸ ἐπικρατοῦν γραφειοκρατικὸν πνεῦμα εἰς ὕφισταμένους ἐκ τῶν μεγάλων ἐνώσεων, ἡ ἀπόλυτος ἐπικράτησις τοῦ καθυστερημένου κλαδικοῦ τύπου εἰς τοὺς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, τέλος ἡ κυριαρχοῦσα εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς συνεταιριστικούς κύκλους νοοτροπία περὶ ἐπιβαλλομένης κρατικῆς «προστασίας», ἥτις νοοτροπία εἶναι ριζικῶς ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλευθέρου συνεργατισμοῦ.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἀνταποκρίνεται ἀπὸ μιᾶς ἀκόμη πλευρᾶς πρὸς τὸ σύστημα τῶν ἐπικρατουσῶν εἰς τὴν χώραν οἰκονομικῶν σχέσεων. Ἡ ἀτροφία τῶν καταναλωτικῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ τὸ ἀντίκρουσμα τῆς ὑπερτροφίας τοῦ μεταπρατισμοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐπιτείνει τὴν δημιουργίαν ὑπερκερδῶν μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ἡ ὀργανικὴ ἀδυναμία τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ ἀντίκρουσμα τῆς ὅλης ἀδυναμίας τοῦ γεωργικοῦ ὑποβάθρου τῆς οἰκονομίας καὶ ἐπιτείνει τὴν κάμψιν τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος

Προκύπτει έντεϋθεν ότι ή ανάδειξις ίσχυροϋ συνεταιριστικοϋ τομέως τής οικονομίας άποτελεί θεμελιϋδες στοιχείον συγχρονισμού τής οικονομίας και τής άστικής δλοκληρώσεως αύτης. Πράγματι εις δλας τās άνεπτυγμένες άστικās οικονομίας τής Δύσεως ό συνεταιριστικός τομέυς είναι επίσης άνεπτυγμένος εις τό άκέραιον και συνιστά ένα βασικόν άξονα περιστροφής τής δλης οικονομικής λειτουργίας.

Είηαι έν τούτοις βαθεΐα πλάνη ότι ή ανάπτυξις τοϋ συνεταιριστικοϋ τομέως όφείλει νά προέλθη από την ένίσχυσιν τοϋ κράτους. Μία τοιαύτη αντίληψις, κατά βάσιν άντισυνεργατική, και εάν ήθελε εφαρμοσθῆ, θα ένόθευεν από την ρίζαν της τούδ συνεταιριστικούς οργανισμούς και τελικώς δέν θα επέτρεπε εις αυτούδ νά εκπληρώσουν την άποστολήν των. Διότι ή περι ής πρόκειται κρατική προστασία, παρεχομένη είτε δι' ειδικής ένισχύσεως εις κεφάλαια, είτε με την έξασφάλισιν επίσης ειδικών δικαιωμάτων οικονομικής κινήσεως, θα ώδήγει τελικώς εις την καθίερωσιν νέων προνομίων, διά μέσου τών όποίων ή συνεταιριστική δραστηριότης θα έξετρέφετο παρασιτικώς και δέν θα ήδύνατο νά έξυγανθῆ και νά άναδειχθῆ επί τῆ βάσει τής ίδιας αύτης παραγωγικής δυναμικής. Ο συνεταιριστικός τομέυς έν τοιαύτη περιπτώσει, ώς πρωτογενήδ τομέυδ ανάπτυξεως δέν θα είχε ύπόστασιν και άπλώς θα άπετέλει νέαν έκδοσιν τοϋ ύπαναπτύκτου νεοφεουδαρχισμού τής έλληνικής οικονομίας, καθιερωμένου άπλώς ύπέρ άλλων συγκροτημάτων.

Ούτως ή ανάπτυξις τοϋ συνεταιριστικοϋ τομέως δέν είναι νοητή παρά ώδ αυτόνομοδ ανάπτυξις έν τῷ πλαίσίῳ τής γενικής οικονομικής ανάπτυξεως και έν συναρτήσει πρὸς αύτήν. Η ανάπτυξις αύτη δύναται άσφαλώς νά προκύψη κατά λόγον τών έκολούθων συντελεστῶν.

Διά τούδ καταναλωτικούς συνεταιρισμούς ή ανάδειξις των εις ίσχυράδ οικονομικās μονάδαδ άποτελεί πρόβλημα κυρίως κοινωνικής συνειδήσεως τών ένδιαφερομένων λαϊκών στρωμαμάτων. Ακριβώς δέ έπειδή τὰ ύφιστάμενα περιθώρια κέρδουδ μεταξύ παραγωγῆς και καταναλώσεως είναι τεράστια, αύξάνει άντιστοίχως και τὸ ένδιαφέρον ώς πρὸς τὸ δλικόν άποτέλεσμα τής συνεργατικής κινήσεως. Κρίσιμον έν προκειμένῳ είναι τὸ θέμα τής δημιουργίας τοπικῶν οργανισμῶν, άντι τῶν ύπαρχόντων κλαδικῶν τοιοϋτων, όπερ έχει άποτελέσει ακριβώς εις τās άνεπτυγμένες κοινωνίαδ τής Δύσεως την μετάβασιν εις άνώτερον τύπον συνεργατικής κινήσεως. Περαιτέρω διά τής διευρύνσεως τής κινήσεως ταύτης είναι δυνατή ή διαμόρφωσις και γενικωτέρων συνεργατικῶν επιχειρήσεων βιομηχανικής και έμπορικής έκμεταλλεύσεως.

Η ανάπτυξις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν δυνατὸν επίσης νά προκύψη εις σημαντικόν βαθμόν, έφ' όσον αύξανόμενου τοϋ μέσου άγροτικού εισοδήματος — κατά λόγον τής παραγωγικής αναδιαρθρώσεως τής ύπαίθρου και τής άπαλλαγῆς της από τὸν άστικόν παρασιτισμόν — θα ύπάρξουν άντιστοίχως

μεγαλύτερα περιθώρια διά τήν έσωτερικήν χρηματοδότησιν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως. Ἀπό τῆς ἄλλης πλευρᾶς ἡ ἀνάπτυξις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν θά ἐπιτρέψῃ τήν περαιτέρω ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος καί τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.

Συναφῶς ἐμφανίζεται ἡ ἀνάγκη ἀναδείξεως μεγάλων συνεταιριστικῶν μονάδων διά τήν ἐπεξεργασίαν, τήν ἐμπορίαν καί τήν διακίνησιν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων. Ἀκριβῶς δὲ ἐφ' ὅσον προβλέπεται ἐν τῷ πλαίσῳ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως ἡ διαμόρφωσις ἐκσυγχρονισμένης γεωργικῆς βιομηχανίας καί ὁ ἀντίστοιχος ἐκσυγχρονισμός τοῦ ἐμπορίου καί τῶν μεταφορῶν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, ὁ συνεταιριστικός τύπος τῶν τοιούτων ἐκμεταλλεύσεων συνιστᾷ θεμελιώδη φορέα ἀναπτύξεως. Καί πάλιν ὁμως τοῦτο δὲν εἶναι νοητόν νά προκύψῃ ὑπό τήν μορφήν ἐνός μονοπωλίου ἐξασφαλιζομένου ὑπό τοῦ κράτους — ἀλλά εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἀγορᾶς καί κατὰ λόγον τῆς ὑποτιθεμένης παραγωγικῆς ὑπεροχῆς τῆς συνεταιριστικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐναντι τῆς ἰδιωτικῆς τοιαύτης. Ἡ συμβολή τῆς κεντρικῆς οἰκονομικῆς ἐξουσίας ἐν προκειμένῳ δύναται νά ἐκδηλωθῇ μόνον διά τῆς ἱεραρχήσεως τῶν δημοσίας πηγῆς ἐπενδύσεων, παρεχομένης μιᾶς σχετικῆς προτιμήσεως ὑπὲρ τῶν συνεταιριστικῶν ἐπιχειρήσεων, ὑπό τὸν ὅρον ὅτι αὕτη θά νομιμοποιῆται ἀπὸ παραγωγικά κριτήρια λειτουργίας των.

Ὁργανωτικῶς ἡ ἀνάδειξις συνεταιριστικῶν μονάδων ἐκσυγχρονισμένου τύπου ἀπαιτεῖ τήν μεταβολήν τῆς συνεταιριστικῆς νομοθεσίας καί τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως ἀπὸ τοὺς περιορισμούς τοῦ ἐπικρατοῦντος εἰς τὴν Ἑλλάδα συστήματος Ραϊφάιζεν, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς δρους τοῦ 19ου αἰῶνος. Πρὸς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν εἶναι ἐπίσης ἀποδοτικὴ ἡ διαμόρφωσις συνεταιριστικῶν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Ἀνωρύμου Ἑταιρειῶν, ὧν αἱ μετοχαὶ θά περιέρχωνται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐνώσεις. Τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιτεύγματα αὐτῆς τῆς μεθόδου (λ.χ. Σ.Ε.Κ.Ε.) ὑπῆρξαν ἀναμφισβητήτως θετικά. Ἐξ ἄλλου καί ἡ συμμετοχὴ τῶν συνεταιρισμῶν εἰς μικτὰς ἐταιρείας, ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸ Κράτος καί τοὺς Δήμους εἶτε ἀκόμη καί ἰδιώτας δύναται ὡσαύτως νά προβλεφθῇ.

Εἰς συνολικὴν ἐκτίμησιν, ἡ διάρθρωσις τῶν φορέων ἀναπτύξεως εἰς τρεῖς παραλλήλους τομεῖς, τὸν δημόσιον, τὸν ἰδιωτικὸν καί τὸν συνεταιριστικόν, προσφέρει τὴν ὅλην κλίμακα τῆς ἐκσυγχρονισμένης λειτουργίας μιᾶς ἐν ἀναπτύξει ἐξελισσομένης οἰκονομίας καί ἐπιτρέπει τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ προγραμματισμοῦ εἰς τὸ ἀκέραιον.

Ἡ ἐν λόγῳ διάρθρωσις ἐκφράζουσα τὴν πολυμέρειαν τοῦ οἰκονομικοῦ γίνεσθαι εἰς μίαν ἐλευθέραν κοινωνίαν παρέχει ἀσφαλῶς καί εἰς ὀλόκληρον τὸν τύπον τῆς δυναμικῆς ἰσορροπίας τῆς ἀναπτύξεως.

Ο ανθρώπινος συντελεστής επηρεάζει εις αποφασιστικόν βαθμόν τὴν διαμόρφωσιν τὸσον τοῦ προγραμματισμοῦ ὅσον καὶ τῶν φορέων τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἔχει κατὰ συνέπειαν ἀνάγκην εἰδικῆς ἀντιμετωπίσεως. Πράγματι ἡ διαδικασία ἀναπτύξεως πάσης ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὅσονδήποτε καὶ ἀν ἐκφράζεται διὰ ὑλικῶν μεγεθῶν, ἀξιοποιεῖται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς οἰκονομίας καὶ κρίνεται κατὰ μέγα ποσοστὸν ἐκ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ νὰ μεταβάλλῃ καὶ νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν ὅλον ρυθμὸν τῆς παραγωγικῆς λειτουργίας. Ἡ δὲ συμβολὴ τοῦ συντελεστοῦ αὐτοῦ ἐμφανίζεται ἀκόμη περισσότερον κρίσιμος εἰς τὰς ἱστορικὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀνάπτυξις δὲν συντελεῖται διὰ τοῦ ἀπλοῦ μηχανισμοῦ τῶν νόμων τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ ἀπαιτεῖ μίαν συνειδητὴν ἐπέμβασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας. Ὁ ἀνθρώπινος συντελεστής εἶναι ἐν τελευταία ἀναλύσει ὁ καταλυτὴς τῆς ὑπαναπτύξεως.

Ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ εἶναι πρόβλημα πολιτικόν. Ὁ προγραμματισμὸς τῆς ἀναπτύξεως—διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον αὕτη οὐσιαστικῶς ἐγκαινιάζεται ὑπὸ τοὺς δεδομένους εἰς τὴν χώραν μας ὄρους καὶ προωθείται περαιτέρω—καθοριζόμενος καὶ διοχετεύομενος διὰ τοῦ κράτους ἀπαιτεῖ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἐξουσίαν πολιτικῶν δυνάμεων ἱκανῶν νὰ ἐπιτελέσουν ἐν τοιοῦτον ἔργον. Ἡ δὲ ἱκανότης των αὐτῆ εἶναι συνάρτησις τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν συμφερόντων τὰ ὅποια ἐκπροσωποῦν. Εἰς μίαν γενικὴν διατύπωσιν πολιτικαὶ δυνάμεις τῆς ἀναπτύξεως εἶναι μόνον ἐκεῖναι οἱ ὁποῖαι εἶναι ταξικῶς ἀδέσμευτοι πρὸς τὸ σύστημα τῶν παρασιτικῶν σχέσεων τὴν προωρισμένην νὰ καταλυθοῦν καὶ αἱ ὁποῖαι συγχρόνως ἔχουν συνείδησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ τῶν ὄρων πραγματοποιήσεώς της. Τὸ ἐν λόγῳ πολιτικὸν πρόβλημα θὰ πραγματευθῶμεν ἐκτενῶς εἰς τὸν δεῦτερον τόμον τοῦ ὅλου ἔργου μας περὶ τῆς προβληματικῆς τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ («Ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία εἰς τὴν Ἑλλάδα»).

Θὰ ἦτο πλάνη ἐν τούτοις νὰ νομισθῇ ὅτι τὸ θέμα τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ ἐξαντλεῖται μὲ τὸν καθορισμὸν δεδομένων πολιτικῶν δυνάμεων ἀναπτύξεως καὶ ἐξασφάλισιν τῆς πολιτικῆς των ἐπικρατήσεως. Διότι καὶ ἡ σχετικὴ ἀνάδειξις ἢ ἀντιστοίχως ἢ ἀδυναμία τῶν δυνάμεων τούτων δὲν ἀποτελεῖ γεγονός τυχαῖον. Συναρτᾶται ὑποχρεωτικῶς πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν συνείδησιν τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν τάξεων δεδομένης ἐθνικῆς κοινωνίας. Ἡ δὲ κοινωνικὴ αὕτη συνείδησις επηρεάζει περαιτέρω εὐμενῶς ἢ δυσμενῶς, τὴν ὅλην πορείαν πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὰς ἐπὶ μέρος ἐφαρμογὰς της καὶ ἐν τῷ συνόλῳ της. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ ἀνθρώπινος συντελεστής τῆς ἀναπτύξεως περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῆς στάσεως, τὴν ὅποιαν τὰ μέλη τῆς ἑλληνικῆς ἢ οἰασθῆποτε ἄλλης κοινωνίας εἶναι διαθετιμένα νὰ τηρήσουν εὐρισκόμενα ἐνώπιον τῆς ἱστορικῆς ἀνάγκης τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ οἰκονομικοῦ των βίου καὶ τῆς ὑποχρέωσεως ὅπως συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν ἐπιτάχυν-

σιν τοῦ οικονομικοῦ ρυθμοῦ. Οὐδεμία πολιτικὴ ἐξουσία ἐφαρμόζουσα ἐν ψυχρῷ τὸν προγραμματισμὸν τῆς ἀναπτύξεως δύναται νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνευ τῆς θετικῆς συμβολῆς τοῦ συντελεστοῦ τούτου. Πολὺ δὲ περισσότερον τοῦτο ἰσχύει ἐφ' ὅσον, ὡς ὑπετέθη διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἀνάπτυξις ὀφείλει νὰ συντελεσθῇ ὑπὸ καθεστῶς πολιτικῆς ἐλευθερίας, εἰς τὸ ὅποιον αἱ ἀντιδράσεις τῆς κοινωνικῆς βάσεως εἶναι φυσιολογικῶς περισσότερον ἀδέσμευτοι.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν συμβολὴν τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ ἐν γένει ὀφείλει ἀρχικῶς νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ ὑφισταμένη ὑπανάπτυξις δεδομένης ἐθνικῆς οἰκονομίας ἔχει μοιραῖον ἀντίκρουσμα καὶ ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου ὕλικου. Ὁ λαὸς μιᾶς ὑπαναπτύκτου κοινωνίας εἶναι δυνατὸν νὰ διαθέτῃ ἄλλος μεγάλας ἀρετάς, ἀλλὰ εἶναι ὅπωςδῆποτε ὀλιγώτερον εὐεπίφορος νὰ ἐξασφαλίσῃ τοὺς ἀνθρωπίνους ὄρους τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Προκύπτει τοιοῦτοτρόπως εἰς ἀκόμη φαῦλος κύκλος μεταξύ τῆς οικονομικῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης πλευρᾶς τῆς ὑπαναπτύξεως, ἡ κατάλυσις τοῦ ὁποίου συνιστᾶ ἐν πρόσθετον καὶ δυσεπίλυτον οικονομικοπολιτικὸν πρόβλημα.

Περαιτέρω εἰς ἐκάστην ὑπαναπτύκτον χώραν δύναται νὰ διαπιστωθῶν εἰδικαί περιπτώσεις ὑπαναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ, διαμορφούμεναι ἀναλόγως τῶν ὑφισταμένων ἢ παραδεδομένων κλιματικῶν, ἱστορικοκοινωνικῶν, ψυχολογικῶν καὶ πνευματικῶν ὄρων. Σχετικῶς ἡ ἑλληνικὴ περίπτωση δύναται νὰ ἀναλυθῇ ὡς ἀκολούθως :

Τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χώρας—ἀπὸ τὸν 40ὸν παράλληλον καὶ ἐντεύθεν—ὑποτροπικὸν κλίμα, ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως ἀναχαιτιστικὸν παράγοντα διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν. Ὁ καύσων περιορίζει τὴν ἔντασιν καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐντατικῆς ἀποδόσεως στηρίζεται ἡ παραγωγικὴ ὀργάνωσις τῶν προηγμένων βιομηχανικῶν κοινωνιῶν. Ἐπὶ πλεόν ἡ γενικὴ θαλπωρὴ τοῦ μεσογειακοῦ νότου, καθιστῶσα κατὰ βάσιν ὀλιγώτερον σκληρὰν τὴν ζωὴν ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, κάμπτει τὴν θέλησιν πρὸς μίαν συνεχῆ καὶ ἀμείλικτον ἐργατικὴν προσπάθειαν καὶ ἐλαττώνει τὸ αἶσθημα τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς φερεγγυότητος, στοιχεῖα ἀπολύτως ἀναπόσταστα μιᾶς ἐκσυγχρονισμένης οικονομικῆς ὀργανώσεως. Δὲν εἶναι τυχαῖον ὅτι αἱ ἀνεπτυγμένοι βιομηχανικαὶ κοινωναὶ τῆς ἐποχῆς μας ἀνεδειχθῆσαν σχεδὸν ἀνεξαιρέτως εἰς τὸ σχετικῶς ψυχρότερον τμήμα τῆς εὐκράτου ζώνης· καὶ ὅτι ἀκόμη εἰς ὅσας χώρας ὑπάρχει οὐσιώδης κλιματικὴ διαφορὰ κατὰ περιοχάς ἢ ἀπόστασις τῆς ἀναπτύξεως μεταξύ τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου τῆς τμήματος εἶναι μεγάλη (Ἰταλία, Γαλλία, Ἰσπανία, Ἡν. Πολιτεῖαι).

Τὸ κλιματικὸν τοῦτο πρόβλημα ἀποκορυφῶται εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἀνάπτυξις βιομηχανικῆς κοινωνίας τοῦ βορειοευρωπαϊκοῦ καὶ βορειαμερικανικοῦ τύπου εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος. Συγκριτικῶς ἡ περίπτωση τῆς Ἑλλάδος ἐν σχέσει πρὸς τὸν συν-

τελεστήν τούτον είναι βεβαίως δλιγώτερον τραγική ούχ ἦττον ὁμως ἰσχύει καὶ δι' αὐτήν κατὰ βάσιν ὁ γενικὸς κανὼν τῆς ὑπαναπτύξεως τοῦ Νότου. Ὑφίσταται ἐπὶ πλέον εἰς τὴν χώραν μας μία ἰδιόμορφος καὶ σχεδὸν μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς ἀντίστροφος στάθμης ὑπαναπτύξεως μεταξύ τοῦ βορείου καὶ τοῦ νοτίου τῆς τμήματος. Ἐνῶ ὁ ἑλληνικὸς βορρᾶς εὐρισκόμενος πέραν τοῦ 40οῦ παραλλήλου καὶ τελῶν ὑπὸ κλιματικούς ὄρους οὐσιαστικῶς μεσοευρωπαϊκούς προσφέρεται περισσότερον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης δι' ἐντατικὴν ἐπίδοσιν ἐργασίας, εἶναι ἐν τούτοις περισσότερον ὑπανάπτυκτος ἐξ ἄλλου λόγου : διότι ὑφίσταται εἰς τὸ ἀκέραιον, ὡς ἀνελύθη εἰς ἄλλο κεφάλαιον, τὸν παρασιτισμὸν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Κέντρου. Ἡ εἰδικὴ αὕτη ἀντινομία μεταξύ κλιματικῶν ὄρων καὶ οἰκονομικῆς στάθμης προσθέτει ἐν ἀκόμῃ παθογενὲς στοιχεῖον εἰς τὴν ὄλην οἰκονομικὴν λειτουργίαν.

Ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς ἡ ὑπανάπτυξις τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἐξαγόμενον τῆς ὄλης ἱστορικῆς ἐξελιξεως τῆς χώρας καὶ τῶν εἰδικῶν ὄρων, οἵτινες διεμόρφωσαν ταύτην. Ἡ σταθερὰ πορεία τῶν Δυτικοευρωπαϊκῶν κοινωνιῶν διὰ μέσου τῶν συντεχνειῶν, τῶν πρώτων ἀστικῶν κέντρων καὶ περαιτέρω κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἐκβιομηχανίσεως—διὰ τῆς ὁποίας ἐσφυρηλατήθη μία πολύτιμος οἰκονομικὴ ἀγωγή—ὑπῆρξε εἰς τὴν χώραν μας ἔλλειπῆς καὶ κατὰ μέγα μέρος ἄγνωστος. Κατ' ἀντίθετον φορὰν ἡ Τουρκοκρατία, δημιουργοῦσα καταθλιπτικούς ὄρους ζωῆς διὰ τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν ἐπροκάλεσε ἐν ἀντιπαραγωγικὸν βίωμα εἰς αὐτόν, τὰ κατάλοιπα τοῦ ὁποίου δὲν ἔχουν ἐκλείψει εἰς τὸ κοινωνικὸν μας ὑποσυνείδητον. Ὑπὸ τοὺς ὄρους αὐτοὺς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐνεφάνισε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμφανίζῃ περισσότερον ἀνεπτυγμένον τὸν ἥρωϊσμὸν τοῦ πολεμιστοῦ, παρὰ τὸν ἥρωϊσμὸν τοῦ ἐργαζομένου.

Ὑπὸ ἀναλόγους ὄρους ὑπέστη μίαν ριζικὴν διαστροφήν ἡ σχέσις μεταξύ Κράτους καὶ πολίτου. Ἡ σχέσις αὕτη ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς ψυχολογίας εἶναι εἰς τὴν χώραν μας καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρᾶς βαθύτατα ἐχθρική. Ἡ ἀνάμνησις ἐκ τοῦ Κράτους τοῦ τούρκου κατακτητοῦ καί, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἡ περαιτέρω ἄγονος καὶ ἐκτρωτικὴ ἀνάδειξις τοῦ ἐγχωρίου κρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ ἔχουν διοχετεύσει συνειδητῶς ἢ ὑποσυνειδητῶς εἰς μὲν τὸν κρατικὸν μηχανισμόν τὸ στοιχεῖον τῆς αὐθερασίας, εἰς δὲ τοὺς πολίτας τὸ αἶσθημα τῆς ἀντιστάσεως. Ἡ κατάστασις αὕτη δυσχεραίνει ἰδιαίτερος τὴν ἀνάπτυξιν, ὅταν αὕτη εἶναι προῖον προγραμματισμοῦ καὶ γενικώτερον ἀπαιτεῖ μίαν ἀποφασιστικὴν συμβολὴν τοῦ δημοσίου φορέως εἰς τὴν οἰκονομικὴν λειτουργίαν.

Ὁ περιώνυμος «ἀτομικισμὸς τοῦ Ἑλληνος» ἀποτελεῖ ἐπίσης ἀναχαιτιστικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν. Ὁ ἀτομικισμὸς οὗτος ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἰσχυρὸν ἐξαγόμενον δύο σειρῶν παραγόντων. Ὁ ἔντονος διαμελισμὸς τῆς μεσογειακῆς περιοχῆς δὲν εὐνοεῖ τὴν ὁμαδικὴν ψυχολογίαν, ὡς αὕτη διαμορφοῦται

εἰς τὰς μεγάλας πεδινὰς περιοχὰς τῆς ἄλλης Εὐρώπης. Συγχρόνως ἡ ἰσχυρὸ ἔμπορευματικὴ, μεταπρατικὴ καὶ ναυτιλιακὴ παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἔχει καταλήξῃ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἔντονον προτίμησιν πρὸς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν. Ἡ ἀνάπτυξις ὁμοῦ εἰς τὴν ἐποχὴν μας εἶναι ἀλληλένδετος μὲ τὴν συλλογικὴν προσπάθειαν, τόσον κατὰ τὴν λειτουργίαν μεγάλων οἰκονομικῶν μονάδων τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως, ὅσον καὶ, ἀκόμη περισσότερον διὰ τὴν ἀνάδειξιν δημοσίων καὶ συνεταιριστικῶν φορέων. Ἡ ὀργανωτικὴ ἀνεπάρκεια τῶν φορέων τούτων εἰς τὴν χώραν μας δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν διάσπασιν τῆς συλλογικῆς προσπάθειάς τὴν ὅποίαν τροφοδοτεῖ ἡ ἀτομικιστικὴ ὑπερτροφία τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ καθυστέρησις τῆς παιδείας, προϊόν καὶ αὐτὴ τῆς ἄλλης κοινωνικῆς ὑπαναπτύξεως, γίνεται μὲ τὴν σειρὰν τῆς συντελεστῆς διατηρήσεως τῆς ὑπαναπτύξεως. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἐρνώρισε τὴν περίοδον τῆς Δυτικῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ ὅποια εἰς τὰς προηγμένας δυτικὰς κοινωνίας ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τοῦ πνευματικοῦ των βίου. Ὁ ἀναλφραβητισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ εἰς ποσοστὸν λίαν ὑψηλὸν διὰ Εὐρωπαϊκὴν χώραν. Προσφέρονται οὕτω ἑλλιπῆ πλαίσια διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὅποια ἀξιοποίησις εἶναι ἀλληλένδετος μὲ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν καὶ τὴν ἐντατικὴν ἀπόδοσιν τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας.

Τέλος ἡ ἐπικρατοῦσα Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἔχει διαμορφωθῆ καὶ ἔχει ἐπηρεάσει τὴν νοοτροπίαν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀποτελεῖ πρόσθετον ἐμπόδιον ἀναπτύξεως. Δὲν εἶναι τυχαῖον ὅτι αἱ μᾶλλον προηγμένα κοινωνία τῆς Δύσεως εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖναι εἰς τὰς ὁποίας ἐπεκράτει ὁ προτεσταντισμὸς. Διότι διὰ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τῆς μεταρρυθμίσεως ἡ ἀποστολὴ τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ ἐργατικὴν του ἐπίδοσιν εἰς τὸν δεδομένον ὕλικόν κόσμον—καὶ κατὰ τοῦτο ὁ προτεσταντισμὸς ὑπῆρξε μοχλὸς τῆς συγχρόνου καπιταλιστικῆς ἐξελίξεως. Ἡ Ὁρθοδοξία ἀντιθέτως κατόπιν τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος τῶν εἰκονοκλαστῶν καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ὅλην ἐπιγενομένην ἐξελίξιν τῆς, κατέληξεν νὰ διοχετεύῃ τὴν ἐνατένισιν τῶν πιστῶν τῆς εἰς τὸν ὑπέρκosμον καὶ νὰ ἀμβλύνη ἀντιστοίχως τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὰ ὕλικά ἐπιτεύγματα τῆς ζωῆς.

Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῇ εἰς τὴν χώραν μας ἡ ἀρνητικὴ αὐτὴ συνισταμένη τῶν ἰδιότητων τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ; Μία πρόχειρος λύσις θὰ ἦτο ἀσφαλῶς ἡ ἀσκησις πίεσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὕλικου, διὰ μέσου τῆς δικτατορίας μιᾶς «φωτισμένης» μειοψηφίας. Ἀλλὰ ἡ λύσις αὕτη δὲ εἶναι μόνον κατ' ἀρχὴν ἀπαράδεκτος, ὡς καταλύουσα τὸν θεμελιώδη κανόνα τῆς δημοκρατικῆς ἐξελίξεως τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τούτου δὲν ἐμφανίζεται ἀπολύτως ἀποτελεσματικὴ. Διότι καμμία μηχανιστικὴ δικτατορικὴ ἐπιβολὴ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτομάτως κατάλοιπα ἀνθρωπίνη

ύπαναπτύξεως, τὰ ὁποῖα, ἔστω καὶ συμπιεζόμενα, ἐπανέρχονται πάντοτε τελικῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἐν λόγῳ μέθοδος ἐφηρμόσθη μὲ ἀπίθανον σκληρότητα, ἡ κατάλυσις τῆς ἀδρανείας τοῦ ἀνθρωπίνου ὕλικου δὲν ὑπῆρξε εὐχερῆς καὶ ἔχει ἀπαιτήσῃ προσπάθειαν διαρκείας πλέον τῆς μιᾶς γενεᾶς χωρὶς νὰ ἔχη εἰσέτι ὀλοκληρωθῆ.

Εἶναι ἀνάγκη κατὰ συνέπειαν νὰ ἀντιμετωπισθῇ μία πλέον ὀργανικὴ λύσις διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ εἰς φυσιολογικὸν συντελεστήν ἀναπτύξεως. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ ὡς ἀκολούθως.

Ὁφείλει κατὰ πρῶτον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ ἐλαττωματικότης τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ εἰς τὴν χώραν μας δὲν ἀποτελεῖ ἀπόλυτον ἐμπόδιον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ μόνον στοιχεῖον δυσχερειῶν καὶ ἐπιβραδύνσεως αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς ἄλλης ὁμως πλευρᾶς αὐτῆ αὐτῆ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, ἐφ' ὅσον θὰ ἐγκαινιασθῇ ἔστω καὶ μὲ ἐσωτερικὰς δυσχερείας κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς, εἶναι περιωρισμένη νὰ προσφέρει νέους ὕλικούς ὄρους διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ. Ἡ πρώτη ἄνοδος τοῦ ὕλικου ἐπιπέδου θὰ περιορίσῃ τὴν μοιρολατρίαν καὶ θὰ ἀποτελέσῃ περαιτέρω κίνητρον διὰ τὴν ἐντασιν τῆς ἐργασίας, ἐφ' ὅσον θὰ ἐξασφαλίξεται εἰς τοὺς παρέχοντας αὐτὴν ἀντιστοιχῶς μεγαλύτερα ἀμοιβή. Ἡ ἀνάδειξις μεγάλων οἰκονομικῶν μονάδων καὶ δημοσίων φορέων, ἔστω καὶ λειτουργούντων εἰς τὴν ἀρχὴν μὲ σχετικῶς ὑψηλὸν ποσοστὸν τριβῆς, θὰ δημιουργήσῃ ἐν συνεχείᾳ μίαν παράδοσιν συλλογικῆς προσπάθειας, γονιμοποιουμένην προοδευτικῶς. Ἡ κατάλυσις τοῦ παρασιτισμοῦ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Κέντρου θὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀξιοποίησιν εἰς τὸ ἀκέραιον τῶν περισσότερον εὐνοϊκῶν κλιματικῶν ὄρων τῆς περιοχῆς αὐτῆς, διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς εἰς περιοχὴν ἐντατικῆς ἐργατικῆς ἀποδόσεως τοῦ κεντροευρωπαϊκοῦ τύπου. Ἡ παραγωγικὴ ἀναδιάρθρωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξαλείψῃ τὸν ἀναλφαβητισμὸν καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν γενικὴν παιδείαν τοῦ Ἑθνους.

Ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς ὡς καταλύτης τοῦ ἀνθρωπίνου κλίματος τῆς ὑπαναπτύξεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι θὰ εἶναι ἡ νέα γενεὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ γενεὰ αὕτη διαθέτουσα ἀναλογικῶς περισσότερα τεχνικὰ στελέχη καὶ ἀποκτήσασσ μεγαλύτεραν ἐπαφὴν μὲ τὴν προηγμένην Δύσιν δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ καὶ νὰ ἀποδόσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τοῦ ἔθνικοῦ βίου, ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρξουν καθιερωμένα καὶ ἐναργῆ τὰ γενικὰ πλαίσια τῆς ἀναπτύξεως.

Τέλος ἡ εἰσοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγορὰν εἶναι ἐπίσης προωρισμένη νὰ ἐπιρρέασῃ θετικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν. Διότι, πέραν τῶν καθαρῶν ὕλικῶν ἀποτελεσμάτων, θὰ σημάνη τὴν μείζονα εἰσοδὸν εἰς τὴν χώραν μας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, ἐνὸς τρόπου ζωῆς ὁ ὁποῖος ἔχει

δώση την σφραγίδα της ανάπτυξεως εις τὰς συγχρόνους δυτικές κοινωνίας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ διαδικασία τῆς ὕλικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ διαδικασία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου συντελεστοῦ τελοῦν μεταξύ των ὑπὸ μίαν συνάρτησιν, ἥτις δύναται βαθμιαίως νὰ προωθῆται εἰς διαρκῶς ὑψηλότερον τύπον, ἐκφράζουσα ἐκάστοτε τὴν στάθμην τῆς ὅλης προοδευτικῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἔθνους. Εἰς δὲ μίαν τελικὴν καὶ ἐνιαίαν σύλληψιν τῶν ἐπὶ μέρους πλευρῶν τῆς διαδικασίας ταύτης, τὸ ὄλον πρόβλημα τῆς ἐλληνικῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως προκύπτει ἀνάγλυφον ὡς πρόβλημα κοινωνικῆς συνειδήσεως ἀναπτύξεως. Ἡ διαμόρφωσις τῆς συνειδήσεως ταύτης καὶ περαιτέρω ἡ ὑλοποίησις της ἀποτελεῖ κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον τὸ πλέον καίριον ἔργον τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους.
